

Araştırma Makalesi

www.ziraat.selcuk.edu.tr/ojs
Selçuk Üniversitesi
Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi
24 (4): (2010) 45-52
ISSN:1309-0550

Beypazarı Peyzaj Potansiyelinin Geliştirilmesi¹

Filiz AKLANOĞLU^{2,3}, Mükerrer ARSLAN⁴

²Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Konya/Türkiye
⁴Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara/Türkiye

(Geliş Tarihi: 17.06.2010, Kabul Tarihi:26.11.2010)

Özet

Beypazarı, hem doğal hem de kültürel kaynaklara sahip olması nedeniyle stratejik öneme sahip bir yerleşimdir. Beypazarı, önemli peyzaj potansiyeline sahip ancak bir o kadar da bozulma ve yok edilme riski taşımaktadır. Son zamanlarda Beypazarı'nda doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde baskılar kendini hissettirmeye başlamıştır. Bu nedenle mevcut kaynakların kullanımında daha etkin kararların alınması ve kaynakların yönetilmesi için güncel bir yaklaşım gerekmektedir. Çalışmanın yöntemi; literatür taraması ve veri toplama, arazi çalışması, doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin saptanması, verilerin değerlendirilmesi aşamalarını kapsamaktadır. Bu çalışmada, kaynak kullanımı ve koruma dengesi ile birlikte Beypazarı ve Ankara halkının ihtiyaçları dikkate alınarak Beypazarı peyzaj potansiyelini geliştirmek için öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Beypazarı, doğal peyzaj, kültürel peyzaj, peyzaj potansiyeli, tarihi çevre.

Development of Landscape Potential of Beypazarı

Abstract

Beypazarı has a strategic importance in terms of both of the natural and cultural sources. Beypazarı not only has important landscape potentiality but also is at risk of degradation and destruction. The pressures on the natural and cultural sources of Beypazarı has been widening day by day. It has been touch upon that the previously initiated pressures shall be able to be eliminated by means of current approach. In this study; suggestions have been recommended taking into account the needs of Beypazarı and Ankara society besides the source usage and protection balance.

Key Words: Beypazarı, cultural landscape, historical environment, landscape potential, natural landscape.

Giriş

Doğal ve kültürel kaynakların değeri, yaşanan çevreye kazandırdığı potansiyel, korunarak sonraki nesillere aktarılmasının toplumun geleceği için önemli olduğu anlaşılmaya başlansa da yapılan çalışma ve uygulamalar yeterli veya gerçekçi olmamaktadır. Doğal ve kültürel çevrelerde koruma ve yenilemenin başarılı olması, toplumsal kopmalara neden olmadan, sosyal yapının bütünlüğünü bozmadan gerçekleşmesine bağlıdır. Etkili bir koruma politikasının doğal ve kültürel kaynakları sosyal yaşama katması ve bütünleşmeyi sağlaması gerekmektedir. Her türlü korumanın temelde bütünleşmesinden yeniden kullanımı için değiştirilmesine, arkeolojik korumadan kentsel yenilemeye, peyzaj düzenlemesinden doğal çevre korumasına, mimarlık alanı içindeki her çeşit ürünün yenilenmesine, bakıma, onarımına kadar var olan yöntemlerin ve uygulamaların birbirleriyle doğrudan veya dolaylı ilişkileri vardır.

Ankara'nın 98 km. kuzeybatısında bulunan; tarihi, doğal ve kültürel zenginlikler açısından çeşitlilik gösteren Beypazarı'na ait kaynakların doğru ve etkin bir şekilde kullanılması, sürdürülebilirliğin sağlanması ve

Beypazarı İlçesi'nin peyzaj potansiyelinin belirlenerek Beypazarı ile ilgili yapılacak diğer çalışmalar için temel oluşturacak verilerin toplanması çalışmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, doğal ve kültürel peyzaj özellikleri temel alınarak Beypazarı'nın peyzaj potansiyelinin geliştirilmesi için öneriler ortaya konmuştur.

Materyal ve Metot

Materyal

Araştırmanın ana materyalini, Ankara'nın Beypazarı İlçesi oluşturmaktadır. Yeni ve eski yerleşim alanı ile I. Derece Arkeolojik ve II. Derece Doğal Sit Alanını bir arada bulundurması nedeniyle çalışma alanı Beypazarı İlçe merkezi olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın peyzaj analizi aşamasında 1/25.000 ölçekli topografya haritası, 1/100.000 ölçekli hava fotoğrafı, Ankara İlinin Çevre Jeolojisi ve Doğal Kaynakları raporu ve haritaları, Ankara İli Arazi Varlığı Raporu, Beypazarı İmar Planı ve raporu ile uzun yıllar iklim değerlerinden yararlanılmıştır. Literatür taraması yapılarak çalışma alanı ile ilgili hazırlanmış kaynaklardan

¹Bu makale Filiz AKLANOĞLU'nun Yüksek Lisans Tezinden hazırlanmıştır.

³Sorumlu Yazar: filiz@selcuk.edu.tr

elde edilen veriler kullanılmıştır. Ayrıca arazi çalışmalarında çekilen fotoğraflardan da yararlanılmıştır.

Metot

Çalışmanın yöntemi; literatür taraması ve veri toplama, arazi çalışması, doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin saptanması, verilerin değerlendirilerek peyzaj potansiyelini geliştirmeye yönelik önerilerin ortaya konması aşamalarını kapsamaktadır. Yöntemin aşamaları, Hebblethwaite (1973), Şahin (1996), Koç ve Şahin (1999), Şahin ve ark. (2001)'nin çalışmalarından yararlanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Sonuçları ve Tartışma

Peyzaj planlama ve tasarımı çalışmalarında analiz, sörvey çalışmasını takip eder. Sörveyde alana ilişkin genel ve özelliği veriler toplanır ve alanda çalışmalar yapılır. Peyzaj analizi için yapılacak sörvey çalışmasında; jeolojik yapı, toprak özellikleri, hidrolojik durum, iklim, bitki örtüsü, fauna, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler, şimdiki alan kullanımı, mülkiyet durumu ve mevcut planlar araştırılır. Bu yöntemle yapılan inceleme, bütün faktörlerin birbirleriyle karşılıklı etkileşimlerini ayrıntılı bir şekilde ortaya koyar. Hem avantaj hem de dezavantajları ortaya çıkar. Alanın değerini hem nitelik hem de nicelik olarak belirtir (Hebblethwaite, 1973).

Bey pazarı'nın peyzaj potansiyelini belirleme ve geliştirmede peyzaj analizi, temel çalışmayı oluşturmuştur. Çalışma alanının peyzaj analizinde; doğal ve kültürel peyzaj özellikleri belirlenmiştir.

Alanın Genel Özellikleri

Ankara'nın kuzeybatısında yer alan Bey pazarı, Ankara'ya 98 km mesafede bulunmaktadır. Doğusunda Ayaş, GÜDÜL ve Çamlıdere ilçeleri, batısında Nallıhan ilçesi ve Eskişehir ili, güneyinde Polatlı ve Mihallıççık ilçeleri, kuzeyinde Gerede, Seben ve Kırbrısçık ilçeleri, kuzeydoğusunda Kızılcahamam ilçesi yer almaktadır (Şekil 1).

İlçenin yüzölçümü 1.868 km² ve rakımı 675 m.dir. Kent merkezinde 11 mahalle (Ayvaşık, Başağaç, Beytepe, Cumhuriyet, Gazipaşa, Hacıkara, İstiklal, Kurtuluş, Rüstempaşa, Yeşilağaç ve Zafer Mahalleleri) vardır ve bunlardan 6 tanesi tarihi mekânların bulunduğu mahallelerdir (Şener, 1997).

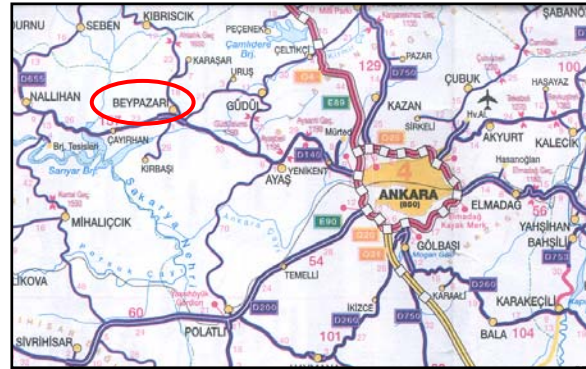
Ankara'dan ulaşım, eski Ankara-İstanbul Karayolu'ndan (Şekil 2) sağlanmaktadır.

Eski kültürlerin izlerini taşıyan Bey pazarı hem tarihi değerler hem de doğal değerler açısından Türkiye'nin en zengin yerleşim birimlerinden biridir. Bey pazarı'nda 2000 yılından tarihinden itibaren tarihi doku ve yapıların korunması ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmiştir. Türkiye'nin birçok yerinde "korumaya alınan binalar" içinde yerleşim olmaması nedeniyle yok olmaya yüz tutarken, Bey pazarı'nda tarihi ev ve iş yerleri hala kullanılmaktadır. 150 yıllık çarşısı ve

3000'i aşkın tarihi ahşap evlerden oluşan mahalleler varlıklarını sürdürmektedirler.

Şekil 1. Bey pazarı'nın Ankara İli içindeki konumu ve yakın çevresi (Anonim, 2008)

Şekil 2. Ankara-Bey pazarı arası ulaşım (Anonim, 2002)

İnözü Vadisi, vadinin içerisinde ve iki yanındaki kayalıklarda yer alan doğal ve insan eliyle oyularak yapılmış olan kaya mezarları ve kiliseleri dikkate alınarak I. Derece Arkeolojik Sit; vadi tabanındaki bağlık alanlar, geleneksel bağ yaşamı ve mevcut bitki örtüsü göz önüne alınarak II. Derece Doğal Sit olarak tescil edilmiştir (Şekil 3).

Doğal Peyzaj Özellikleri

Doğal peyzaj özellikleri, abiyotik (iklim, hidroloji, topografya, toprak ve jeoloji) ve biyotik (flora ve fauna) faktörler olarak ele alınmıştır.

İklim özellikleri

İç Anadolu Bölgesi ile Batı Karadeniz Bölgesi arasında geçiş alanı konumunda olan Bey pazarı; iklim özelliklerini de her iki bölgeden almaktadır. Kuzeyinde Batı Karadeniz; bozkır olan güney bölümde ise İç Anadolu iklim özellikleri görülmektedir.

Şekil 3. İnözü Vadisi (Orijinal, 2001)

Bey pazarı'nda en fazla yağış Aralık ve Ocak ayında (56.1 mm ve 48.7 mm), en az yağış Ağustos ve Eylül ayındadır (13.6 mm ve 14.1 mm). Bey pazarı'nda hâkim rüzgârlar batı ve güneybatıdan, en hızlı esen rüzgar ise güneydoğudan 32.4 mm/saniye şiddetiyle esmektedir. Ortalama maksimum sıcaklık Temmuz ayında 31.2°C ve ortalama minimum sıcaklık Ocak ayında 18°C olarak ölçülmüştür. Yıllık ortalama nispi nem % 61.2'dir. Ortalama nispi nemin en yüksek olduğu aylar, Aralık ve Ocak ayları olup ortalama nispi nemin en düşük olduğu aylar, Temmuz ve Ağustosur (Anonim, 1999).

Hidroloji

Alimolla, Sabagoz ve Kumsüren Dereleri, İnözü Deresi'ne karışarak vadi sistemini oluşturmaktadır. Uşakgöl Köyü eteklerinden doğan İnözü Deresi, önce dar ve dik İnözü Vadisi'nden sonrada Bey pazarı'nın içinden geçer ve Kırmir Çayı'na karışır. Yaz aylarında yağışın azalması nedeniyle suyu çok azalır. Buna rağmen etrafında bağ, bahçe ve tarlalar vardır (Anonim, 1998).

Topografya

Bey pazarı'nda yerleşim alanı oldukça engebeli arazi üzerinde yer almaktadır. Bey pazarı; Hıdırlık, Salihler, Üç Kızlar Tepeleri ile İnözü, Murdancı ve Kumsüren Derelerinin geçtiği vadiler üzerinde konumlanmıştır. Eski yerleşim alanı ilçenin kuzeyindeki dik yamaçlarda kurulmuştur. Ancak, kalkerli tepeler nedeniyle yerleşim yer yer kesintiye uğramıştır. Topografik yapının etkisiyle; yeni yerleşim alanı eskiye göre daha az eğimli olan güney kesimde gelişme göstermektedir.

Yükseklik güneyden kuzeye doğru gidildikçe artış göstermektedir. İlçenin en alçak noktası 650 m. olan İnözü Vadisi ve en yüksek noktası 794 m. rakıma sahip olan Salihler Tepesi'dir. Deniz seviyesinden en yüksek ve en alçak noktaları arasındaki yükseklik farkı 144 m.dir. İnözü Vadisi'nin ilçe merkeziyle birleştiği yerden başlayarak doğu ve batı kısımları tamamen kayalıktır.

Toprak özellikleri

Çalışma alanında yer alan büyük toprak grupları, alüvyal topraklar, kahverengi topraklar, kahverengi orman toprakları ve kalkersiz kahverengi orman topraklarından oluşmaktadır. Bey pazarı'nda I., II., III., IV., VI. ve VII. sınıf araziler mevcut olmasına rağmen tarımsal potansiyeli yüksek veya yükseğe yakın araziler kısıtlıdır (Anonim, 1992).

Jeoloji

Çalışma alanı jeolojik olarak Bey pazarı formasyonu ve Miskinedere formasyonunu içermektedir. Bey pazarı formasyonu, altta başlıca çakıl taşı, kil taşı, kumtaşı, silt taşı, kömürlü kil taşından oluşmaktadır. Bey pazarı Formasyonu, alüvyon yelpazesi, akarsu ve göl ortamlarında çökelmiştir. Miskinedere formasyonu ise çamur taşı, kumtaşı, marn ve jipsten oluşmaktadır (Anonim, 1998).

Flora

İklimde görülen iki coğrafi bölge arasındaki geçiş özeliği vejetasyona da yansımıştır. Araştırma alanında hem İç Anadolu hem de Batı Karadeniz Bölgeleri'nin bitki örtüsüne rastlanmaktadır. Çalışma alanında orman vejetasyonu, seyrek orman ve çalı vejetasyonu ile step vejetasyonu olmak üzere üç tip vejetasyon şekli görülmektedir (Güner, 2000).

Araştırma alanında Legüminosae, Compositae, Graminae, Labiatae, Cruciferae, Caryophyllaceae, Boraginaceae, Umbeliferae, Rubiaceae en çok cins ve türe sahip familyalardır (Türker, 1990).

Fauna

Bey pazarı'nın coğrafi yapısı ve ekolojik koşulları, burada Avrupa'da rastlanan dört akbaba türünün (doğa çöpçüsü) birlikte görülmesine yol açmıştır. İnözü Vadisi, karaleylek ve bıyıklı doğan sayesinde Önemli Kuş Alanı statüsüne sahiptir. Aynı zamanda İnözü Vadisi yapılan sınıflamaya göre B₂ (Avrupa ölçeğinde korunmada öncelikli türler-SPEC) kriterine sahiptir. Vadiye üreyen diğer önemli kuşlar arasında angıt kuşu, küçük akbaba ve kuzgun yer almaktadır (Magnin ve Yarar, 1997).

Kültürel Peyzaj Özellikleri

Mekânsal olmayan fakat fiziksel mekâna etki ederek şekillenmesinde rolü olan sosyal, ekonomik, kültürel, tarihi, yerleşme ve teknolojik özellikler de planlamada ve planlamaya katkı sağlayan tasarımda etkilidir. Mekânsal olmayan bu etkenlerin ne ölçüde mekâna ve fiziksel çevreye yansımalarının saptanması; tasarım, planlama ve uygulama aşamalarında yönlendirici olmaktadır. Bey pazarı'nın kültürel peyzaj özellikleri olarak yerleşim özellikleri, sosyo-kültürel özellikler ile nüfus ve ekonomik yapı ele alınmıştır.

Yerleşim özellikleri ve geleneksel mimari

Beypazarı'nda yeni ve eskinin oluşturduğu ikili yerleşim düzeni görülmektedir. Ankara- İstanbul karayolunun kuzeyinde tarihi yerleşim, bu karayolu ile İnözü Deresi arasında kalan güneyde ise yeni yerleşim alanı bulunmaktadır. Son yıllardaki kentsel gelişme, tarihi kent merkeziyle ilişkili değildir. Yeni yerleşim alanı, tarihi yerleşim alanından bağımsız olarak geliştiği için tarihi mekânlar zamanla yok olmamış tam aksine özelliğini koruyabilmiştir. Tarihi yerleşim, Bedesten ve yakın çevresindeki binalar, camii ve kamu kuruluşlarının etrafında kurulmuştur. Yeni yerleşim ise karayolunun diğer tarafında ve yeni yapım tekniklerine göre oluşmuştur. Farklı tarzdaki kentsel gelişme, sosyal yapıyı da farklılaştırmıştır (Erbaş, 1995).

Beypazarı tarihi kent dokusu, 800.000 m²'lik bir alan üzerinde 3.000 adet konut bulundurmaktadır. Kuzeydeki dik yamaç ve vadilerde yerleşmiş olan yerleşim, 600 dükkânlık çarşı ve bu çarşığı çevreleyen 6 mahalleden oluşmaktadır.

Tarihi doku içinde yer alan dik kalker tepeler iki sıra halinde uzanmakta ve yerleşim bu tepelerin eteklerine kurulmuştur. Kalker tepeler nedeniyle yerleşim yer yer kesintiye uğramıştır. Yerleşimi rüzgâra karşı koruyan kuzeydeki bu tepeler ve çeşitli yükseklikler gösteren topografik yapı, görsel açıdan zengin kompozisyonlar oluşturmaktadır. Topografik özelliklerin meydana getirdiği organik düzende yerleşme biçimi gösteren bahçeli, avlulu ve bitişik evler ile sokakların bir araya gelmesiyle tarihi kent dokusu oluşmuştur (Şekil 4).

Şekil 4. Beypazarı tarihi kent dokusu (Orijinal, 2008)

Kentsel mekân organizasyonunda, hiyerarşik bir kademelenme gözlenmektedir. Açık mekân düzenlemelerinde; avlu-sokak-cadde-meydan olarak kademelenme görülür. Bu düzen içerisinde; özelden genele doğru giden ve sosyalleşmeyi sağlayan bir mekân örgütlenmesi vardır.

Kentsel gelişme, doğu-batı yönündedir. Yeni gelişen

kent dokusu anayol güzergâhında ve eski yerleşim dokusuna göre daha düz bir alanda gelişmiştir. İlçenin güneyinde gelişen yeni yerleşim alanı, tarihi kent dokusundan ayrı gelişme gösterdiği için tarihi kent dokusu üzerinde baskı oluşturmamıştır. Aslında bu durum topografik yapıdan kaynaklanan bir zorunluluktur. Fakat sonuçta; birbirinden ayrı ancak birbiriyle ilişkili iki farklı yerleşim düzeni görülmektedir.

Yeni kent dokusuna ilişkin imar planı 1974 yılında yapılmış ve 1978 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu planda 15 yıllık döneme yönelik uygulama ilkeleri belirlenerek dörder yıllık uygulama programları hazırlanmıştır. İmar planına göre 35.000 kişi civarında tahmin edilen 20 yılsonundaki nüfusun yaklaşık 15.000'i meskûn alanlarda, 20.000'inin ise gelişim alanlarında yerleşebileceği belirtilmiştir (Onomay, 1974).

Planlamada, yerleşmenin yoğunluk dengesi kurulmaya çalışılmıştır. Yapılan nüfus tahminlerine göre imar planında, konut gelişim alanları oluşturulduğu için Beypazarı'nda göç olduğu halde gecekondulaşma sorunu yaşanmamıştır.

Beypazarı konutları, geleneksel Türk evi özelliklerine sahiptir. Evler iç, dış ve orta sofalıdır. Çoğunlukla evler 3 katlı olup, zemin katlar taş, üst katlar ahşap iskelet içinde, ahşap veya kerpiç dolgu sistemle yapılmıştır. Zemin kat planı diğer katlardan oldukça farklıdır ve farklı kullanım alanları vardır. Zemin kat servis amacıyla kullanılırken üst katlar yaşama mekânı olarak ayrılmıştır (Özmen, 1987) (Şekil 5).

Şekil 5. Geleneksel Beypazarı konutu (Orijinal, 2001)

Sosyo-Kültürel Yapı

Beypazarı halkı sosyal açıdan oldukça içe kapalı bir yapı göstermektedir. İlk yerleşen Türkler, Dulkadiroğulları ve Ramazanoğulları olduğu için gelenek ve göreneklerin çoğu eski Türk gelenekleriyle benzerlik göstermektedir. Cumhuriyetten önceki dönemde kasaba halkı, ağırlıklı olarak esnaf, zanaatkar ve tüccarlardan oluşmasına karşın, kırsal alandan yaşanan yoğun göç sonucunda nüfus yapısı oldukça

değişmiştir. Bunun yanı sıra Çayırhan Kömür İşletmeleri ve Termik Santrali'nin yapılması ile bölgeye olan işçi göçü, farklı yöresel kültürlerin bir araya gelmesine imkân sağlamıştır. Genel olarak halkın eski adet ve göreneklere bağlılığı devam etmektedir (Yaman, 2000).

Nüfus ve Ekonomik Yapı

Son nüfus sayımına göre ilçe merkezinin nüfusu 34.506'dır. Yıllara göre nüfus verilerine bakıldığında 2000 yılından itibaren nüfus artış hızının fazla olmadığı görülmektedir.

Tablo 1. Yıllara göre nüfus verileri (Anonim 2009)

Yıllar	2009	2007	2000	1997
Nüfus	34.506	34.496	34.441	32.141
Yıllar	1990	1985	1980	1975
Nüfus	26.225	21.672	16.96	14.963

Beypazarı İlçesi'nde ekonomi; tarım, hayvancılık, ticaret, sanayi, el sanatları ve zanaatlara dayanmaktadır. İlçe nüfusunun % 67'si tarım, % 27'si hayvancılık ve % 6'sı ticaretle uğraşmaktadır. İklim ve toprak özellikleri sayesinde çok çeşitli sebze (havuç, ıspanak, turp, soğan, marul ve domates) ve meyve (elma, armut, kavun, karpuz, dut, üzüm ve erik) türleri yetiştirilmektedir. Hayvancılıkta tavuk, arı, Ankara Keçisi, koyun ve sığır yetiştiriciliği yapılmaktadır. Hayvancılığa bağlı olarak gelişen yem sanayi, tarım ürünlerine dayalı olarak kurulan üretim çiftlikleri ve karasör sanayi oldukça gelişmiş durumdadır. Son yıllarda merkez nüfusunun artması, küçük esnaf ve sanayinin kalkınması, ürün çeşitlerinin artması sonucu ticarete hareketlenme ve artış gözlenmektedir (Yaman, 2000).

Ekonomik olarak gümüş işlemeciliği (telkari) önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanı sıra dokumacılık, bakırcılık, semercilik, saraçlık ve demircilik de yapılmaktadır. Son yıllarda yaşanan gelişmeler karşısında turizm, Beypazarı için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Geçmişte kırsal bir yerleşim niteliğinde olan Beypazarı, günümüzde tarihi dokusu ve yeni yerleşim alanı ile bir bütün olarak kent özelliği kazanmıştır. İdari merkezlerin fonksiyonel açıdan gelişmesi ve Beypazarı'nda tarihi dokudan bağımsız olarak oluşan yeni yerleşim alanı, Beypazarı'na kentsel nitelik kazandırmıştır. Bu değişim ve gelişim süreci sonunda Beypazarı, Ankara metropoliten alanı için rekreasyonel ihtiyaçların karşılandığı bir merkez konumuna ulaşmıştır.

Bu bağlamda Beypazarı'nın peyzaj potansiyelinin belirlenmesi ve geliştirilmesi, Beypazarı'nda sorunların ortaya çıkmasını önleyecek ve mevcut sorunların çözümünde etkili olacaktır.

Bu çalışmada peyzaj planlama ve tasarımında temel veri olarak kullanılan peyzaj özellikleri ortaya konmuş ve geliştirilmesi için önerilere yer verilmiştir. Beypazarı'na ait doğal ve kültürel kaynakların koruma-kullanım dengesi temel alınarak öneriler geliştirilmiştir. Öneriler geliştirilirken peyzaj analizi sonucunda elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Bu amaçla yalnızca doğal çevreye ait verilerle sınırlı kalmayıp; sosyo-kültürel ve ekonomik veriler de değerlendirilmeye alınmıştır.

Tarihi kent dokusunun planlama ve tasarımda temel veri olarak kullanılması: Beypazarı tarihi kent dokusunu bir bütün olarak korumanın temel koşulu; koruma ve restorasyonu bir planlama hedefi olarak kabul etmektir. Koruma çalışmalarını yürütecek ekip, disiplinler arası bir ekip olmalı ve Beypazarı'ndaki ekonomik gelişme, sosyo-kültürel yapı, konut miktarı ve çevreyle ilgili konularda bilgi sahibi olmalıdır.

Tarihi evlerde yaşayan ve iş yerlerini kullanan Beypazarı halkının ekonomik durumu göz önüne alınarak ve yapı sahiplerine gerekli maddi destek sağlanarak restorasyonun yapılması sağlanmalıdır. Yapılacak restorasyon, yapılarda yaşayanlara çağdaş, yaşanabilir bir ortam sunmalı ve kamu kuruluşları da yapının kendi kendini koruyabileceği bir sistemi sağlamalıdır. Tarihi kent dokusundaki faaliyetlerin gelişebilmesi için doğru koşulların oluşturulması, sosyal bütünleşmeyi de sağlayacaktır.

Planlamanın uygulamaya geçirilmesinde etkili olan tasarımlarda titiz ve hassas davranılması gerekmektedir. Tarihi dokuda yapılacak tasarımlarda;

- Tarihi dokuda baskın ve ezici olmayan,
- Tarihi dokunun özelliklerini ön plana çıkaran,
- Tarihi binaların dışındaki diğer öğeleri de (çeşme, yer döşemesi, bitkiler vb.) kapsayan,
- Tarihi evlerde yaşayan insanların sosyo-kültürel yapısına uygun olacak,
- Tarihi dokuya uygun işlevler kazandırılmalıdır.

Tarihi ev ve iş yerleri Beypazarı halkı tarafından hala kullanılmaktadır. Beypazarı Belediyesi'nin girişimleri sonucunda bazı evler tamir ettirilmiş; hala büyük bir kısmının bakım ve onarıma ihtiyacı vardır. Ancak aslına bağlı kalınmadan yapılan bu tamirat çalışmaları, tarihi evlerin özelliklerini yitirmesine neden olmaktadır. Bu durumda korunacak yapılardaki en önemli sorun, yapılacak restorasyonun niteliğidir. Her tarihi yapının kendine özgü sorunları ve bunlara çözüm olacak restorasyon kararları alınmalıdır. Tüm yapıları kapsayacak ve restorasyonun içeriğini belirleyecek genel sınıflandırmalar uygulamada yanlış sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Her yapı için tescil ve tespit çalışması sonrası ayrı ayrı restorasyon çalışması yapılmalıdır.

Tarihi yapı sahiplerini; yapıları günümüze uyarlanarak korunmasına özendirme amacıyla geliştirilen ve

yapıların karakteristik özelliklerini koruyup, yeni işlevine bağlı olarak her türlü değişimin yapılması “yeni-tarihi” örneklerin türemesine neden olmaktadır. Günümüzün değişen ekonomik koşullarına uydurulmak için kullanılan tarihi yapılar, yapılan bu uygulamalar sonucu yıpratılmakta ve bozulmaktadır. Bu durumda ise tarihi çevrelerde ait oldukları yerleşmelerin hiçbir tarihi dönemde var olmamış, herhangi bir tarihi değer yaşamayan örnekler giderek artmaktadır. Beypazarı’nda bu sorunlar henüz başlangıç aşamasındadır. Başlangıç aşamasında olan sorunların daha fazla karmaşık hale gelmeden çözümlenmesi stratejik planlama yaklaşımıyla mümkündür.

Tarihi dokunun korunması için bilgilendirme politikalarının geliştirilmesi: Beypazarı tarihi kent dokusunun korunması için yerel halkın sahip oldukları değerler konusunda bilgilendirilmeleri ve bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Her aşamada ve her yaş grubuna yönelik olarak koruma eğitimi verilerek bilinç kazandırılmalıdır. Yapılacak her türlü çalışmada yerel halkın katılımının sağlanması ve desteğinden yararlanılması hedefe ulaşmayı daha da kolaylaştıracaktır.

Beypazarı halkının yanı sıra karar alma, planlama, koruma ve eğitim çalışmalarında yer alacak kamu ve özel sektör çalışanları da uzman düzeyinde yeterli bilgi ve tecrübe sahibi olmalıdır. Bilgilendirme politikaları ve koruma felsefesi, farklı meslek disiplinlerinin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarına ve özel sektöre kadar genişletilmelidir.

Beypazarı’nda ekonomik kalkınmanın, kentsel dokunun koruma altına alınmasıyla canlandırılması: Gerek tek yapı ve gerekse kent ölçeğinde koruma politikalarının uygulanması ve idari hizmetlerin sağlanması ağır bir mali yük getirmektedir. Devlet kaynaklarından başka yeni finans mekanizmaları ve ortaklıklar oluşturulabilir. Restorasyonu özendirici mali teşvikler, uzun vadeli borçlar, binanın onarımı ve restorasyonu koşulluyla düşük fiyattan satılması önerilebilir.

Tarihi kent dokusunun korunması, ekonomik tabanın güçlendirilmesiyle sağlanabilir. Beypazarı’nda turizmin geliştirilmesi ekonomiye büyük katkı sağlamaktadır. Tarihi kent dokusu, Beypazarı’nda turizm etkinliğinin doğmasında önemli rol oynamaktadır. Turizmin kendisinin yaratıcı elemanlarını korumak, ülke ekonomisindeki etkinliğini arttırmak ve devamlılığının sağlanması yönünden çok önemlidir. Ayrıca turizm konusundaki girişimler ve yatırımlar Beypazarı’nda önemli iş istihdamları sağlayacaktır. Tarihi yapıların tekrar kullanıma kazandırılması ve aslını yitirmeden çeşitli fonksiyonlara (pansiyon, lokanta, sanat ve kültür merkezi gibi) hizmet etmesi ekonomik yönden gelir sağlayacaktır.

Geleneksel yaşamın devam ettirilmesi: Tarihi kent merkezleri ve sosyo-kültürel dokuların yapısı uyumlu bir sosyal dengeyi oluşturmaktadır. Bu anlamda sosyo-kültürel yaşamı oluşturan geleneksel değerlerin yitirilmemesi çok önemlidir. Geleneksel Türk yaşantı-

sının ve yörenin karakteristik özelliklerinin devamlılığının sağlanması kenti daha ilgi çekici bir yer olarak tanımlayacaktır. Bu nedenle kültürel miras özellikleri, uygun tekniklerle tanıtılmalı ve kullanılmalıdır. Geleneksel yaşam tarzı, son yıllarda değişen turizm anlayışıyla kültür turizmine kazandırılabilir. Bu amaçla hazırlanacak turizm planları, yerel halkın kültürünü esas almalıdır.

Yeni yerleşim için öneriler: Yeni yerleşim için topografik yapının uygun olmasının yanı sıra teknik donanım, altyapı, ulaşım ve iletişim gibi hizmetlerin daha kolay gerçekleştirilebileceği bir alan belirlenmiştir. Yeni yerleşim ile tarihi dokunun uyumlu bir bütün oluşturması için geleneksel mimari ve peyzaj yorumlanarak günümüzün teknik ve malzemeleriyle bütünleştirilip çağdaş tasarımlar için kullanılmalıdır. Bu amaçla geleneksel ve yöresel mimariye ait motifler, formlar ve öğeler stilize edilerek yeni tasarımlarda kullanılabilir. Mimari tarz olarak eski fakat yeni teknikler kullanılarak tarihi evlerin niteliklerini taşıyan ev ve avlulara yer verilebilir. Geleneksel avlu ve bahçe kültürünü oluşturan yapısal (çeşme, ocak ve su kuyusu) ve bitkisel elemanlar (özellikle doğal bitki örtüsünde yer alan türler) tasarımın bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu öneriler gerçekleştirilirken tamamen eskiye bağlı kalınıp özgün tasarımların ortaya çıkmamasına da neden olunmamalıdır. Yeni tasarımlarda modern çizgiler, formlar ve farklı uygulamaların da katkısı sağlanmalıdır. Ancak modern tarzda tasarımlar da dengeyi sağlayacak oranda yer almalıdır. Modern ve eski tarzdaki tasarımların birbiriyle uyumlu olması ve birbirini tamamlamasına dikkat edilmelidir.

İnözü Vadisi’nin sit kararlarının yeniden ele alınması: İnözü Vadisi koruma ve sit kararları alınırken vadinin günümüzde Beypazarı ve çevre halkı tarafından en çok bilinen ve kullanılan küçük bir bölümü dikkate alınmış ve koruma kararları bu bölüme yönelik olarak geliştirilmiştir. Oysa İnözü Vadisi, koruma sınırlarından itibaren 15 km’lik bir şerit halinde devam etmekte ve geri kalan bölümünde de farklı özelliklere sahip doğal ve kültürel değerleri içermektedir. Sit statüsünün vadinin tamamını içine alacak şekilde değiştirilmesi daha doğru bir karar olacaktır. Aksi takdirde bir kısmı koruma altına alınmış olsa da vadini bütünlüğü zamanla yapılan uygulamalar nedeniyle bozulacaktır.

İnözü Vadisi’nin kısmen de olsa koruma altına alınması, alanın geleceğini garanti altına alırken bazı sorunların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Vadinin koruma altına alınmasıyla değer kazanması, halkın bu alandaki yapılaşma isteklerinin arttığını göstermektedir. I. Derece Arkeolojik Sit ve II. Derece Doğal Sit alanlarında kesin yapılaşma yasağı vardır. Bu yasağa rağmen sınırlı alanda da olsa konut yapımına izin verilmesi veya kat yüksekliğinin arttırılması gibi uygulamalara gidilerek hem ilke kararları göz ardı edilmekte, hem de alanının özelliklerini bozan uygulamalar yapılmaktadır.

İnözü Vadisi için öneri kullanımlar: Vadi, hem ekolojik yönden hem de Beypazarı halkına sağladığı katkılar nedeniyle çok önemlidir. Vadide yer alan bağ, bahçe ve bağ evleri geleneksel yaşam tarzını yansıtmaktadır. Mevcut bitki örtüsü ile vadi Beypazarı açık-yeşil alan sisteminin büyük bir parçasını oluşturmaktadır.

Vadinin arkeolojik özellikleri ve bağ evleri turizme kazandırılırsa hem Beypazarı halkına ekonomik katkı sağlayacak hem de vadinin korunması için gerekli maddi destek sağlanacaktır.

İnözü Vadisi'nin ekolojik duyarlılığı göz önüne alınarak alan kullanım kapasitesine uygun olarak çeşitli rekreasyonel aktiviteler önerilebilir. Vadi içinde yapı yasağı olduğu için vadinin kullanımı günübirlik faaliyetler (piknik, doğada yürüyüş, kuş gözlemciliği gibi) ya da alt yapı gerektirmeyen (kampçılık) faaliyetler için daha uygundur.

Vadinin tabanı tarımsal açıdan çok verimlidir. Vadinin kent içinde ve aşağı bölümünde yoğunlaşan tarımsal faaliyetler kentsel tarım niteliği taşımaktadır. Doğal yollarla gerçekleşen kentsel tarımın, kentteki kullanılmayan boş arazilerle birleştirilerek genişletilmesi sağlanabilir.

Beypazarı açık-yeşil alan sisteminin geliştirilmesi: İnözü Vadisi, Beypazarı açık-yeşil alan sisteminin büyük ve önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Topografik yapının engebeli olmasından dolayı tarihi dokuda açık-yeşil alanlar çok azdır. Kentin yeni gelişmekte olan bölümü daha düz bir alanda yer almasına rağmen imar planında açık-yeşil alanlara gerektiği kadar yer verilmediği görülmektedir. İmar planında yeşil alanlar için özellikle yer ayrılmayıp konut alanları dışında kalan boş alanlar sadece çocuk oyun alanı olarak ayrılmıştır. Bu durum Beypazarı için büyük eksikliklerdir. Beypazarı halkının istek ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli aktiviteleri içeren açık-yeşil alanlar planlanmalı; açık-yeşil alanların kentle ve İnözü Vadisi ile bir bütün oluşturmaya dikkat edilmelidir.

Tarihi dokuda, topografyaya göre şekillenen hiyerarşik düzendeki sokaklar, çeşme başlarında, sokakların kesişim noktalarında, cami önlerinde genişleyerek sosyalliğin sağlandığı küçük meydanları oluşturmuştur. Buna rağmen yeni yerleşim alanında, fonksiyonel açıdan bir kentte önemli işlevlere sahip, açık alanlar olarak nitelendirilen meydan kavramının henüz gelişmediği görülmektedir. Fonksiyonu gereği kente ve kente yaşayan insanlara sağlamış olduğu katkılar göz önüne alınarak, Beypazarı'nda meydan olgusuna açık-yeşil alanlar dâhilinde yer verilerek günün her saatinde kullanılacak fonksiyonlarla donatılmalıdır.

Mevcut alan kullanımı için öneriler: Beypazarı'nın çevresinde kuru tarıma elverişli alanlar geniş olarak kullanılmaktadır. Beypazarı'nın güneyinde taşkın alanlar içinde (İnözü Vadisi'nde) bahçecilik yapılmak-

tadır. Toprak çeşitliliğinin oldukça fazla olduğu Beypazarı'nda toprakların planlı ve dengeli bir şekilde kullanılması, korunması, geliştirilmesi ve verimliliğinin artırılması için tarımsal planlamalar uygulamaya geçirilmelidir. Mevcut tarım arazilerinin tarım dışı amaçlı arazi kullanımına izin verilmeden, potansiyeli yüksek tarım arazilerinin aleyhine hızla gelişen tarım dışı amaçlı tüm yapılaşmalar, verimsiz veya düşük verimli arazilere yönlendirilmelidir. Kentin gelişebileceği alan olarak tarım alanları kullanılmamak koşuluyla Beypazarı'nın doğusu önerilebilir.

Yapılacak çalışmalar insan, çevre ve kentleşme arasındaki dengenin korunmasına özen gösterilerek yürütülmelidir. Yerel kaynakların analizi ile doğanın korunması için öncelikli alanlar oluşturulmalı, açık alanların bitkilendirilmesi teşvik edilmeli, doğal, tarihi ve yerel karakteristiklerin korunup yaşatılmasına özen gösterilmelidir.

Turizm potansiyelinin geliştirilmesi: Beypazarı'nda; İnözü Vadisi, tarihi kent dokusu, geleneksel yaşantı, el sanatları turizm açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Turizmin gelişmesi için yapılması gereken ilk çalışma altyapının hazırlanmasıdır. Turizmle ilgili yapılacak çalışmalarda, kalkınma ve çevre koruma birbirleriyle bağlantılı şekilde ele alınması gereken konulardır. Yapılacak planlamalarda; yerel halkın kültürü desteklenmeli ve halkın katılımı sağlanmalıdır.

Beypazarı'nda el sanatları ve yapım tekniklerinin yaşatılması: Türkiye genelinde unutulmaya yüz tutmuş olan el sanatlarından gümüş işlemeciliği (telkari), bakırcılık ve dokumacılık Beypazarı'nda hala devam etmektedir. Gümüş işlemeciliği, Beypazarı ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Bu konuda çeşitli kurslar düzenlenerek daha da gelişmesi yönünde çalışılmaktadır. Profesyonellere ve amatörler için yönelik olarak geliştirilecek kurslarda gümüş işlemeciliğinin gelişmesinin yanı sıra yaygınlaştırılması ve gelecek nesillere aktarılması gerçekleştirilebilir.

Gümüş işlemeciliği konusunda yaşanan bu olumlu sayılabilecek gelişmeler bakırcılık için geçerli değildir. Son yıllarda bakır işleme atölyeleri ve bakır ustalarının sayısında önemli oranda azalmalar dikkati çekmektedir. Teknolojik gelişmeler karşısında gerileyen bakırcılığın yeniden güncelliğini kazanabilmesi için Beypazarı'nda turizmin canlanması etkili olacaktır.

El sanatlarının geliştirilmesi yönündeki çalışmaların Beypazarı'nda bulunan Meslek Yüksek Okulu ile akademik olarak desteklenmesi el sanatları ve bunlara ilişkin yapım tekniklerinin yaşatılması yönündeki çalışmaları daha da destekleyici olacaktır. Yurt içi ve yurt dışında tanıtıma ağırlık verilmesi de el sanatlarının yaygınlaşmasını sağlayacaktır.

Kaynaklar

Anonim, 1992. Ankara İli Arazi Varlığı Raporu. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Rapor No: 06, Ankara.

- Anonim, 1998. Ankara İlinin Çevre Jeolojisi ve Doğal Kaynakları, MTA, Ankara.
- Anonim, 1999. Meteorolojik İstatistikî Bilgiler-Uzun Yıllar Değerleri, Beypazarı Meteoroloji İstasyonu Müdürlüğü, Beypazarı.
- Anonim, 2002. <http://www.kygm.gov.tr>
- Anonim, 2008. <http://www.beypazari-bld.gov.tr>
- Anonim, 2009. <http://www.die.gov.tr>
- Erbaş, M., 1995. Two Modes of Urbanization and Urbanism in a Peripheral Town of Turkey: The Case of Beypazarı. ODTÜ S.B.E. Doktora Tezi, Ankara.
- Güner, B., 2000. Doğandede Tepe ve Çevresi Florası (Beypazarı-Ankara). Gazi Üniversitesi F.B.E. Yüksek Lisan Tezi, Ankara.
- Hebblethwhite, R., 1973. Landscape Assessment and Classification Techniques. Land Use and Landscape Planning, an Intertext Publisher, Edinburg.
- Koç, N. ve Şahin, Ş., 1999. Kırsal Peyzaj Planlaması, A.Ü.Z.F. Yayını, Yayın No:1509, Ankara.
- Magnin, G. ve Yarar, M., 1997. Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları. Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul.
- Onomay, V., 1974. Beypazarı İmar Planı İzah Raporu, Ankara.
- Özmen, 1987. Geleneksel Beypazarı Konutlarında Baş Oda'nın Günümüz İhtiyaçlarını Karşılacak Düzeninde Donatılması. Gazi Üniversitesi F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Şahin, Ş., 1996. Dikmen Vadisi Peyzaj Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. A.Ü.F.B.E. Doktora Tezi, Ankara.
- Şahin, Ş. Çabuk, A. Dilek, F., 2001. Sürdürülebilir Peyzaj Planlama Kapsamında Mersin/Tarsus Kıyı Bölgesi'nin Turizm Açısından Değerlendirilmesi. A.Ü. Araştırma Fonu Projesi Raporu, Ankara.
- Şener, Y., 1997. Tarihte ve Bugün Beypazarı, Ankara.
- Türker, H., 1990. Ayaş, Güdül, Beypazarı ve Polatlı Arasında Kalan Bölgenin Florası. Gazi Üniversitesi F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yaman, M., 2000. İnözü Vadisinin Beypazarı Açık Yeşil Alan Dokusu İçinde İrdelenmesi. A.Ü.F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.